

що такий алгоритм використовується зазвичай впродовж аналізу історичного джерела з метою отримання нової інформації та для критичного аналізу джерела. Якщо до джерела поставлене конкретне завдання, учні мають проаналізувати джерело за алгоритмом і дати відповідь на це завдання [2].

Отже, використання й опрацювання в освітньому процесі різноманітних історичних джерел дає змогу учням оволодіти методами історичного пізнання, сприяє формуванню в учнів умінь критичного аналізу інформації, історичного мислення в цілому. Під час організації роботи з джерелом варто орієнтуватися на активні та інтерактивні прийоми навчання – це робить навчання дієвим, продуктивним та цікавим для учнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Калакура Я. С., Головка С. В., Войцехівська І. Н., Павленко С. Ф., Корольов Б. І., Палієнко М. Г. Київ, Україна: Либідь, 2002. С. 488.

2. Мороз П. В., Мороз І. В. Дослідницька діяльність учнів у процесі навчання всесвітньої історії в основній школі: методичний посібник. Київ: ТОВ «КОНВІ ПРИНТ», 2018. С. 186.

3. Мороз П. В. Робота з історичними джерелами як засіб формування дослідницької компетентності академічно здібних учнів. *Теорія і практика моделювання інноваційного розвитку профільного закладу загальної середньої освіти технічної спрямованості для академічно здібних учнів*: збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції. Київ, Україна: Педагогічна думка, 2020. С. 54–56.

УДК 373.5.016

Мороз Петро Володимирович,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
відділу суспільствознавчої освіти
Інституту педагогіки НАПН України,
м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СТАТИСТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ

Ключові слова: статистичні матеріали, історичне джерело, дослідницьке навчання.

Статистичні джерела відіграють велике значення для вивчення та дослідження історії, оскільки містять досить точні дані про явища та процеси,

що відбувалися в суспільстві в той чи інший історичний період. Недарма стверджують, що статистичні дані – це немов дзеркало соціально-економічного розвитку країни чи певного регіону [4].

Історія розвитку статистики сягає сивої давнини. Її виникнення пов'язують із процесом появи найдавніших держав. Адже для ефективного управління державою виникає необхідність мати в своєму розпорядженні чималу кількість різноманітних показників, таких як чисельність та склад населення (вік, соціальний та майновий стан, стать), стан економіки та торгівлі, наявність коштів у державній скарбниці, кількість та розміри земельних наділів, обсяги зібраного врожаю, стан війська тощо [2].

Статистика як наука використовує, систематизує та узагальнює інформацію про певні види людської діяльності. Сам термін «статистика» походить від латинського слова «status», що означає положення, стан явищ. Від кореня цього латинського слова виникли слова «stato» (державна), «statista» (статистик, знавець держави), «statistik» (статистика – певна сума знань, зведень про державу) [5].

Відповідно до крилатого вислову німецького історика, публіциста і статистика Августа-Людвіга фон Шльоцера (1735-1809), «статистика – це нерухома історія, історія – це статистика в русі» [1, с. 93]. Втім зазначимо, що під статистикою тоді розумілося «державознавство» («Staatswissenschaft»), а її завданням, на думку Шльоцера, було збирання та опис «державних достопамятностей», тобто емпіричних фактів.

Нині термін «статистика» використовують у декількох значеннях:

- 1) це дані, які характеризують масові суспільні явища;
- 2) процес збирання, зберігання і оброблення даних про масові суспільні явища, тобто галузь практичної діяльності, спрямованої на одержання, оброблення, аналіз і видання масових даних про явища і процеси суспільного життя;
- 3) це наука, яка вивчає величину, розміри й кількісну сторону масових суспільних явищ та процесів у нерозривному зв'язку з якісною стороною цих

явищ, з їх соціально-економічним змістом [5].

За своїм змістом і залежно від галузі, де вона застосовується, статистика поділяється на різні види: економічна, демографічна, соціальна, адміністративна, військова, торговельна тощо. Варто зазначити, що кожен із видів статистичних джерел має свої характерні риси та особливості. Так соціальна статистика вивчає такі кількісні та якісні показники суспільного життя як соціальна структура і склад населення країни, рівень його освіти і культури, стан здоров'я і медичного обслуговування, зайнятість населення, рівень реальних доходів, споживання матеріальних благ і послуг, житлово-комунальні й побутові умови, умови праці та відпочинку тощо. Економічна статистика досліджує кількісну сторону масових суспільних явищ і процесів у сфері матеріального виробництва з метою виявлення тенденцій і закономірностей їх розвитку. Таким чином, застосування статистичних методів дозволяє виявити закономірності й тенденції розвитку соціально-економічних явищ і процесів як на рівні держави, так і на рівні регіонів [5].

Статистичні джерела вважаються точним інструментом дослідження конкретних історичних явищ та процесів. Їх доцільно використовувати на уроці історії під час вивчення соціально-економічного розвитку країн, рівня життя різних верств населення, для порівняльної характеристики розвитку різних держав у той чи інший історичний період. Як наочність при роботі з цифровим матеріалом в освітньому процесі використовуються статистичні таблиці, графіки, діаграми (кругові та стовпчикові) [4].

Зауважимо, що джерела із статистичними даними є тим навчальним ресурсом, який дає змогу реалізувати компетентнісний потенціал історії як навчального предмета (за ключовими компетентностями). У цьому випадку йдеться про математичну та інформаційно-цифрову компетентності, зокрема такі вміння, що передбачені навчальною програмою з історії, як: оперувати цифровими даними, математичними поняттями для пізнання і пояснення минулого й сучасних суспільних подій, явищ і процесів; перетворювати джерельну інформацію з однієї форми в іншу (текст, графік, таблиця, схема

тощо); будувати логічні ланцюжки подій, вчинків; використовувати статистичні матеріали у вивченні історії [4].

Як зазначає Ю. Малієнко [3], вивчення не надто яскравих для учнів соціально-економічних процесів можна організувати як дослідження статистичних даних, що дасть змогу учням прослідкувати динаміку відповідних тенденцій. На думку науковиці, важливо ознайомити учнів із загальними рекомендаціями для роботи зі статичною інформацією. Зокрема, в процесі навчання історії варто використовувати завдання до статистичних матеріалів різних типів на зразок:

- Ознайомтеся з даними, наведеними у статистичних таблицях, діаграмах тощо.
- Визначте основні параметри, показники, якими користувалися дослідники (історики, економісти, соціологи та ін.) впродовж складання статистичної інформації, прокоментуйте її основний зміст.
- Визначте тенденції суспільного розвитку, що відображають таблиці, діаграми, поясніть, як зазначені зміни впливали на життя людини.
- Спрогнозуйте, для аналізу яких процесів можна використовувати відповідні статистичні дані [3].

Отже, статистична інформація відігравала важливу роль в суспільстві, адже без достовірних даних неможливо було ефективно управляти державою. Для історика статистичні матеріали є цінним і досить точним історичним джерелом, дослідження яких дає змогу більш повно висвітлити певний історичний процес чи явище. У методиці статистичні документи найбільш часто використовують під час вивчення соціально-економічних питань. Однак слід пам'ятати, що статистичні дані, як і будь-яке джерело, можуть давати неповну, однобічну, навіть сфальсифіковану інформацію. Тому статистичні матеріали варто розглядати сукупно з іншими джерелами, звертаючи увагу на достовірність даних. Необхідно також враховувати, хто, коли і де укладав інформацію, з якою метою, з яких джерел походять використані дані та ін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Schlözer A. L. Allgemeine Statistik. Theorie der Statistik: Nebst Ideen über das Studium der Politik überhaupt. Hf.1. Einleitung. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1804. 150 S. 97.
2. Захожай В. Б., Федорченко В. С. Теорія статистики: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: МАУП, 2006. 264 с.
3. Малієнко Ю. Б. Формування інформаційної компетентності дев'ятикласників на уроках історії. *Історія України. Всесвітня історія. Правознавство* : методичні рекомендації МОН України щодо організації навчального процесу в 2017/2018 навчальному році; оновлені на компетентнісній основі навчальні програми для 5–9-х класів ЗНЗ; методичні коментарі провідних науковців щодо впровадження ідей Нової української школи. Київ: УОВЦ «Оріон», 2017. С. 99–102.
4. Мороз П. В., Мороз І. В. Дослідницька діяльність учнів у процесі навчання всесвітньої історії в основній школі: методичний посібник. Київ: ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. С. 186.
5. Опря А. Т. Статистика (модульний варіант з програмованою формою контролю знань): навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 448 с.

УДК 004.7

Мочук Оксана Богданівна,
методист центру інформатики, ІКТ та
дистанційної освіти Тернопільського
обласного комунального інституту
післядипломної педагогічної освіти,
м. Тернопіль

ТЕХНОЛОГІЇ ЦИФРОВОЇ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ ВОЄННОГО СТАНУ

Від соціальних мереж – до онлайн-банкінгу: сьогодні Інтернет проник у наше життя і діяльність. Окрім комп'ютерів та ноутбуків, ми підключаємо до Інтернету все – мобільні телефони, планшети, холодильники, телевізори й багато інших портативних пристроїв. Саме тому дуже важливо знати якомога більше про безпеку у Всесвітній мережі. Необхідно віднайти правильні способи захисту нашого приватного життя, коли ми перебуваємо онлайн.

Багато хто думає, що безпека в Інтернеті – це ілюзія, і бути захищеним зараз неможливо, адже вебсайти збирають конфіденційну інформацію так тонко, що ми навіть не знаємо що саме їм відомо. Це, можливо, й так, але ця невпевненість – ще одна причина, щоб зберегти свою приватність та уникнути витоку персональних даних в Інтернет.